

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

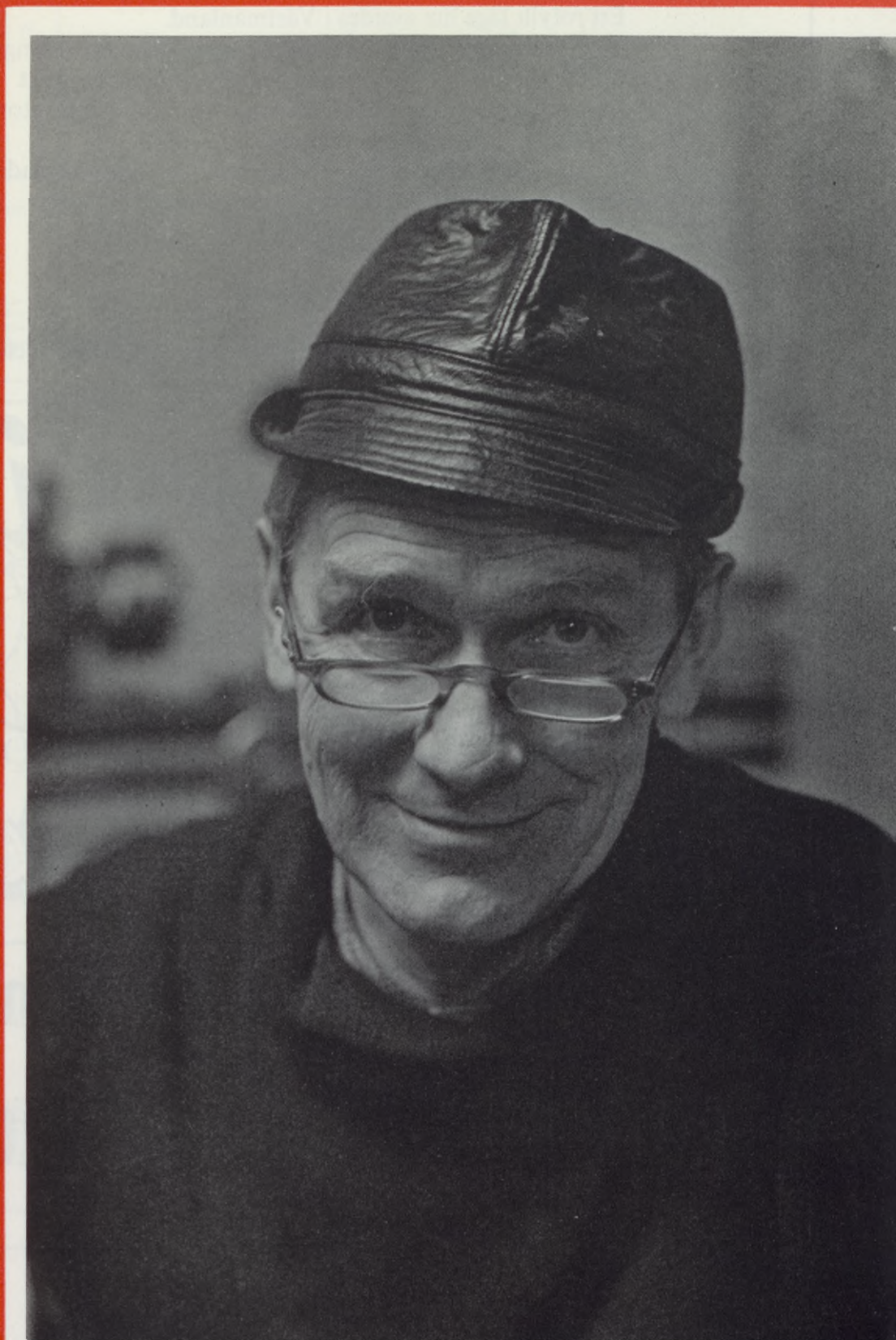

Status

SOCIALMEDICIN • MILJÖVÅRD • HANDIKAPPFRÅGOR

Det nya
arbetsvårdspolitiska
programmet
presenteras i sin helhet
på sidorna 5—12.

Det är ett program
för 1970-talet och
innehåller en rad
krav och konstruktiva
förslag för att
öppna arbetsplatserna
för de handikappade.

nr 4
april 1970
pris 2:—

En modern kurort med traditioner

På 250 år hinner mycket förändras. Även i Loka. Men kvar av den gamla midsommarkällan finns ännu idag både de berömda gyttjebaden och brunnsdrickningen. Och miljön! Ett rofyllt läge lite avsides i Västmanland.

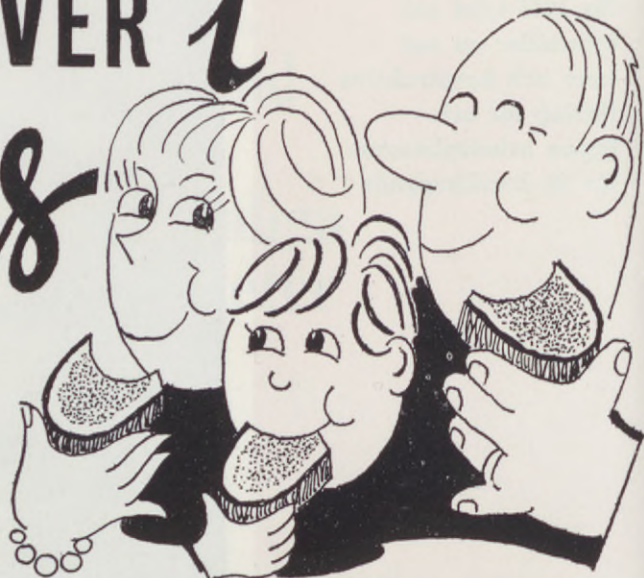
Idag har Loka också högt utvecklade behandlingsmetoder för bl. a. reumatiska och neurologiska sjukdomar samt kärlsjukdomar. Som rehabiliterings- och konvalescentort är därför Loka idealiskt. Säsong 31/5—23/8.

Detaljerade upplysningar om Loka finns samlade i en broschyr. Beställ den under adress Loka Brunn, 710 60 Grythyttan eller ring 0591/144 90, 300 80.

Stiftelsen Kungl. Gyttjebad- och Brunnsanstalten Loka

PRICKEN ÖVER I Biggans

BOCKLING som PASTEJ

SMÖR med AROM

VITLÖK
PERSILJA
PEPPARROT

Status

Organ för Riksförbundet
för Hjärt- och Lungsjuka

nr 4/1870 årgång 33

Ansvarig utgivare: **Einar Hiller**

Redaktör: **Erik Ransemar**

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm C

Postadress: Box 3196,

103 63 Stockholm 3

Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24

Postgiro: 95 00 11

Tryckeri:

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri,
Södertälje

Annonsspriser:

Omslagets sista sida	kr 600:—
$\frac{1}{2}$ sida = 180 x 260 mm	500:—
$\frac{1}{2}$ sida = 180 x 130 mm	275:—
$\frac{1}{4}$ sida = 90 x 130 mm	150:—
$\frac{1}{8}$ sida = 90 x 65 mm	100:—
Färgannonser 25 % illägg.	

Prenumerationspris:

Helår 20:—, halvår 11:—

Innehåll:

Probs	4
Det arbetsvårdspolitiska programmet 1970	5
Samerna — en bok om same- folket	13
Yrkesskadan silikos uppmärk- sammas i flera riksdags- motioner	14
Intressant resa med AMS i Västernorrlands län	16
Status bildkruss	17
Aktuellt från HCK	18
RHL-information	20

Bilder:

Abonnerade bussar kör bered- skapsarbetare till arbetet ..	5
Siv Bergström arbetar som kammarskrivare i Stockholm	7
Statens arbetsklänik svarar för kvalificerad arbetsprövning. Vid detta bord kan man mäta manuella grundrörelser	8
Kontorsavdelningen på ett mo- dernt arbetssträningsinstitut ..	10
Radion och TV har en viktig informationsuppgift. Här ar- betar Maud Reuterswärd med bandredigering	12

Samtliga bilder och omslag:

Georg Sessler

"Att få arbeta produktivt och därvid göra en insats som svarar mot den enskildes förutsättningar är en grundläggande mänsklig rättighet."

Arbete med handikapp

Erfarenheterna från arbetsvårdens område visar, att begreppet handikappad i arbetsmarknadssammanhang undergått den förändringen att man numera innefattar personer med svårare handikapp än tidigare. Det finns också mycket som talar för att de som har ringa grad av handikapp och de som kan kompensera sitt handikapp med en god yrkesutbildning kan få arbete i "öppna marknaden". Men de andra? Måste de få sin arbetsfråga löst genom samhällets olika former av "skyddad verksamhet"

Enligt de mycket försiktiga prognoser som görs i arbetsmarknadsstyrelsens senaste anslagsframställning kommer den "skyddade verksamheten" att omfatta mellan 30—35.000 personer år 1971. Om utvecklingen fortsätter i samma takt som de senaste åren är vi kanske snart i en situation där den "skyddade verksamheten" och dit hör verkstäder för skyddat arbete, arkivarbeten, kontorsarbetscentraler, beredskapsarbeten för handikappade och hemarbeten, är en sektor i vårt samhälle som ger sysselsättning åt 150 000—200.000 människor.

Vad finns det för tendenser som motsäger denna utveckling? En ökad arbetsmarknadsutbildning och fler halvskyddade platser i det privata näringslivet? Vi kan öka och vi skall öka arbetsmarknadsutbildningen för handikappade. Det finns inget verkningsfullare konkurrensmedel på arbetsmarknaden för den handikappade än en god yrkesutbildning. Där finns det inga delade meningar mellan AMS och skolöverstyrelsen. Där har också handikapporganisationerna möjlighet att göra sig hörda ty både AMS och skolöverstyrelsen har ett kontinuerligt samråd i fasta former med handikapporganisationerna.

Den halvskyddade sysselsättningen som innebär att ett företag mot ekonomisk ersättning från arbetsmarknadsverket ger anställning åt någon vars arbetsförmåga är nedsatt av handikapp har inte utvecklats på det sätt man haft anledning att hoppas. 1 254 platser i början av februari 1970 är inte mycket att skryta med. Antalet godkända platser har visserligen ökat från ca 800 i slutet av 1968 till ca 2 000 i slutet av 1969 men ökningstakten är inte högre än att det skulle innebära att man först år 1975 skulle komma upp i samma antal i halvskyddad sysselsättning som man nu har på verkstäder för skyddat arbete.

Jag tror att man har anledning att se pessimistiskt på situationen för den närmaste tiden, om man inte gör det radikala greppet att man förvandlar den "skyddade sektorn" till en samhällsägda industri integrerad i samhällets övriga medborgarservice, alternativt integrerad i eller i nära anslutning till det privata näringslivet. Det finns en statlig utredning som prövar de här frågorna. Det är en angelägen uppgift att se till att utredningen får höra handikapporganisationernas åsikter.

ER

Probs

Det fagra 1970-talet

Vi gick till HCK:s handikappkonferens en dag i början av mars för att höra landets handikappexpertis tala om "1970-talet, jämlikhetens årtionde". Det var ett spänningsfyllt ögonblick när landets socialminister ämnade talarstolen för att hoppa tuva i de ideologiska tassemarkerna. Ja, vi trodde det, alltså. Den uppfattningen fick vi nämligen när vi läste HCK:s programrubrik och inte fann något frågetecken. Med kännedom om den tillgång till sekreta informationer som alla höga instanser har drog vi med användande av för länge sedan inhämtade kunskaper i logik den slutsatsen att HCK satt med nycklarna och att Aspling nu skulle läsa upp dörren till de handikappades lyckorike. När nu även socialministern på gamla dar vågat ta risken utanför den egna inhägnaden måste något stort förväntas.

2/3 + 1/3 = 1970-talet

Nu känner vi Sven Aspling sen många år tillbaka. I landets regering är han det statsråd som bäst håller reda på vad hans departement gjort i forna tider. Hans tal innehåller nästan alltid 2/3 forntid och 1/3 nutid. Nu frångick han den mallen. Hans tal var 2/3 forntid och 1/3 nutid och framtid. Det är alltså lättare att tala om det som varit än det som kommer. Eller kanske det bara är så att det är säkrare — om man är politiker i en position där folk väntar sig att program, ideologier och utopier är till för att förverkligas och inte bara att administreras?

Hur 1970-talet kommer att bli för de handikappade fick vi alltså inte

veta särskilt mycket. Vi fick veta att om bara den handikappade hade lyckats skaffa sig ett arbete med god inkomst så var hans trygghet säkrad. Ty så är ju vårt socialförsäkringssystem konstruerat att åt den som lyckats kravla sig upp på samhällets höjder gives mer vid sjukdom, vid olycksfall och vid pensionering än åt den som aldrig lyckats ta sig upp ur låglöne-träsket. Men Aspling tyckte att utvecklingen av socialförsäkringen var det viktigaste som skett under det sista årtiondet. Och det håller vi inte med honom om. Det viktigaste som skett och det viktiga som alltid sker i vårt samhälle, det sker på arbetsplatserna. Socialförsäkringen är bara en spegelbild av situationen på arbetsplatsen. Vad Aspling har i någon mån kunnat medverka till det är att göra den här spegeln lite klarare, förse den med en något snyggare ram och tillhandahålla ett stort antal speglar. Således har vi speglar för dem som tjänar över 39 000 kronor per år (dom får 52 kronor om dan i sjukpenning), vi har en annan typ för dem som tjänar mellan 16 000 och 18 000 kronor per år (dom ger vi 28 kronor om dan i sjukpenning) och så har vi några riktiga dåliga speglar för dem som ligger i ett inkomstläge på mellan 2 600 och 3 400 kronor om året (dom ger vi bara 8 kronor om dan). Så har vi ett likartat spegelsystem som vi kallar för ATP i det här landet.

Är det rätt?

Är det rätt att vara så negativ mot ett system som ändå ger många handikappade större trygghet än vad det gamla fattigvårdssamhället gav? Det är inte fråga om negativism. Det är en fråga om att ständigt analysera, ständigt ompröva våra positioner. Vad som i går synes oss fulländat och perfekt visar sig kanske idag vara behäftat med en rad skönhetsfel. ATP hade sin stora betydelse för många handikappade, inte genom sin konstruktion utan genom den verkan som den fick på arbetsmarknaden. Genom ATP försvann en del av det motstånd som fanns att anställa den som kommit över 35-årsstrecket i tjänstemannarykena. Men dessa verkningar har inte mycket att göra med hur utfallet av ATP är.

Löneformerna

har alltså en avgörande betydelse för människornas trygghet, inte bara vid sjukdom och skada utan också när den tid är passerad då man var "en i produktionen". Och det är inte något feltryck att det står löneformerna och

inte lörens storlek. På något sätt måste vi komma fram till ett framtida samhälle där alla har månadslön eller i varje fall alla på ett yrkesområde som vill byta ut nuvarande lönesystemet mot ett "handikappvänligare" lönesystem. Jag vill hävda att månadslönesystemet är "handikappvänligare". Jag tror att det är en myt att de samhällsekonomiska konsekvenserna skulle bli negativa. Kanske han vi en gång i framtiden tacka LKAB-arbetarna för att vårt samhälle blev handikappvänligare en gång på 1970-talet.

Nyheter för dagen

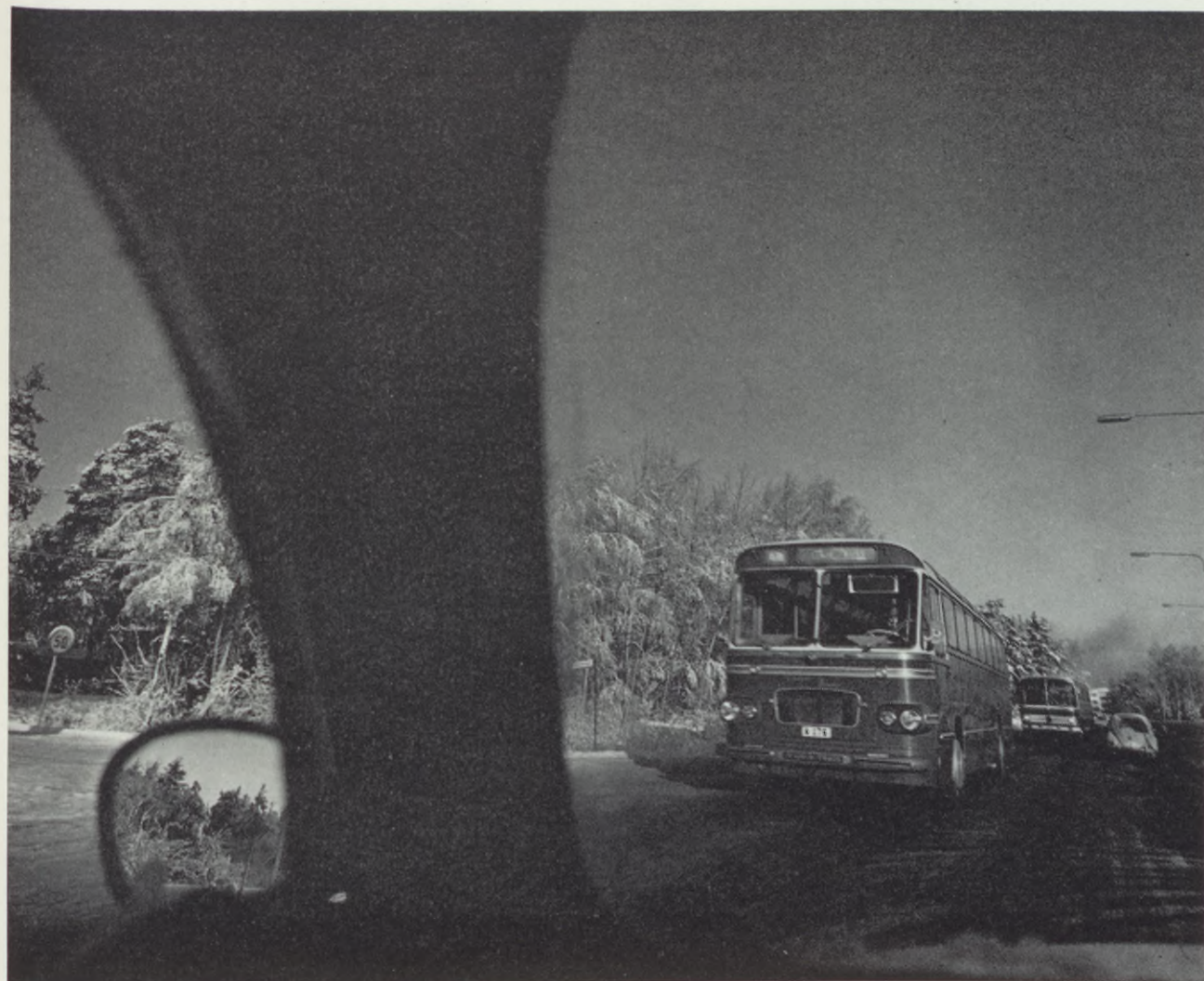
Ett statsråd bör — i varje fall ett valår — alltid se till att han har någon nyhet att komma med. Nu slarvade Aspling bort sin nyhet genom att läsa igenom sitt manus lite väl fort vid det avsnitt där han aviserade att en utredning skall komma om rehabiliteringsersättning och där man tydligen skall försöka komma till rätta med de svagheter den nuvarande konstruktionen har. Aspling spådde också att handikapputredningen skulle bli klar i år med förslag om bidragskonstruktionen kring de sk invalidbilarna. Vi kan också vänta oss förbättringar kring invaliditetstilläggen och invaliditetsersättningen där riksförsäkringsverket har en utredning på gång. Försäkringskassornas pensionsdelegationer skall utökas med två personer och dom skall ha kunskaper om arbetsmarknadsförhållanden.

Människors trygghet

antingen dom är handikappade eller icke handikappade avgörs alltså på arbetsplatsen. Om det hade Aspling något att säga avslutningsvis. Han sa, att arbetsplatsen skall anpassas till människorna och ej tvärtom och att en skärpt övervakning måste ske på arbetarskyddets område. Men hur detta skall ske, hur vi skall kunna gå in på arbetsplatserna och få inflytande över hur arbetsplatserna skall anpassas till människorna, om det hade han intet att säga. Och det är kanske inte Asplings avdelning. Det är dock med säkerhet statsministerns avdelning och vi får väl se till att HCK får Palme som talare vid nästa handikappkonferens. Jag skulle vilja föreslå att han talade över ämnet "1970-talet — jämlikhetspolitikens årtionde".

Jag skulle vilja föreslå att man bad honom tala om 1970-talet och samtidigt försäkra honom om att vi som går på handikappkonferenser mycket väl vet vad som har hänt under 1950- och 1960-talet.

Det arbetsvårdspolitiska programmet 1970

Status presenterar på de följande sju sidorna hela texten till Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdspolitiska program 1970. Det är i år tio år sedan det förra programmet antogs. Arbetsvårdspolitiska programmet är ett program för hela 1970-talet. I vilken takt kan det genomföras beror på en mängd faktorer, inte minst samhällsekonomiska. Programmet har tillkommit i ett intimt samarbete mellan handikapporganisationerna och arbetsmarknadsstyrelsen. Flera arbetsgrupper har skapat detta program. Det ligger också i handikapprörelsens intresse att det förs ut till allmän debatt, att det studeras i studiecirklar och sammanträden. Här har handikapporganisationerna och dess medlemmar en viktig uppgift.

Arbetsvårdspolitiskt program

Att få arbeta produktivt och därvid göra en insats som svarar mot den enskildes förutsättningar är en grundläggande mänsklig rättighet. Varje gång en handikappad får stadigvarande plats i det produktiva livet eller får tillfälle att bli kvar där istället för att hänvisas till och bli beroende av försörjning genom samhället uppstår en vinst eller förebyggs en förlust vars värde kan mångdubbelt överstiga kostnaden för arbetsvård eller annan rehabilitering. Till denna ekonomiska vinst kommer en vinst i mänskliga värden i form av större trivsel och trygghet för den enskilde individen.

Arbetsvården utgör en del av samhällets totala arbetsmarknadspolitik. Den är också ett led i den handikappades rehabilitering. Arbetsvårdens uppgift är att komplettera arbetsförmedlingens allmänna service och bereda den handikappade större möjligheter att förverkliga ett fritt yrkesval, att medverka till hans trygghet i och anpassning till arbetslivet. Detta gäller inte endast dem som ställts utanför produktionen utan även dem som med hänsyn till handikappet har mindre lämpligt arbete.

Arbetsmiljön ställer ofta stränga krav på arbetstagarens såväl fysiska som psykiska kapacitet. Produktionslivet är avpassat för de välfungerande i samhället och ställer ofta de handikappade utanför. Ibland är arbetsmiljön så påfrestande att den begränsar arbetsområdet för de handikappade eller t o m framkallar nya handikapp.

Härtill kommer de fördomar som handikappade möter från sin omgivning och som tar sig uttryck i en benägenhet att ensidigt se till handikappens negativa effekter och inte till de positiva egenskaperna. Det behövs en utvidgad upplysningsverksamhet riktad till såväl arbetsgivare och arbetsledare som arbetskamrater för att öka kunskapen om de handikappades för-

utsättningar och behov och för att stimulera till ett konstruktivt tänkande när det gäller att inlemma handikappade i arbetslivet.

Utvecklingen inom olika vård- och andra samhällsområden har medfört att allt fler svårt handikappade söker sig ut i arbetslivet och därvid tar arbetsvårdens tjänster i anspråk. Det totala antalet arbetsvårdssökande har ökat från 49 600 år 1963 till 87 300 år 1969. Särskilt stor är ökningen i fråga om svårt handikappade som kräver omfattande utredningar och åtgärder. Detta ställer större krav på kompetens hos arbetsvårdens personal.

Utvecklingen av arbetsvårdens resurser har inte hållit jämna steg med denna utveckling. Detta har lett till längre väntetider med risk för försämrade möjligheter till rehabilitering och för återfall i sjukdom. Därför är det nödvändigt med en kvantitativ och kvalitativ förstärkning av arbetsvårdens personal. Arbetsmarknadsverket måste få möjlighet att rekrytera och behålla personal som har eller genom intern utbildning erhåller erforderliga kvalifikationer för arbetsvårdens allt mer krävande verksamhet. Det är också nödvändigt med ökade resurser för utveckling av arbetsmetodiken på arbetsvårdens område.

En fortlöpande effektivisering av arbetsvården förutsätter också betydligt ökade forsknings- och utvecklingsinsatser när det gäller medel och metoder inom hela verksamhetsområdet. Arbetsvården måste få väsentligt ökade resurser för anlitande av forskningsinstitut, enskilda forskare och andra experter.

Ansvaret för samhällets allmänna rehabiliteringsverksamhet vilar gemensamt på organ för undervisning, sjukvård och medicinsk rehabilitering, socialförsäkring, social omvårdnad, samhällsplanering och arbetsmarknad. För ett gott resultat krävs ofta betydande insatser i olika

led av rehabiliteringsprocessen. Liksom övriga organ är beroende av arbetsvårdens insatser, är arbetsvården beroende av att andra organ fullgör sina uppgifter så att den handikappade uppnår högsta möjliga fysiska, psykiska och sociala funktionsförmåga och är väl förberedd för den på arbetslivet inriktade rehabiliteringen. Krav måste därför ställas på ökade resurser för dessa organ så att rehabiliteringsåtgärder kan påbörjas på ett så tidigt stadium som möjligt, följa kontinuerligt och vid behov sättas in jämsides. Samarbetet mellan arbetsvård och andra organ måste effektiviseras så att den enskilde så snabbt och enkelt som möjligt skall kunna få erforderlig service.

Det krävs systematisk kartläggning av hur arbetsplatser och arbetsmiljöer skall vara utformade för att förebygga fysiska och psykiska handikapp och vidga möjligheterna att sysselsätta dem som redan är handikappade. Vid utformning av arbetsplatser, arbetsprocesser och prestationskrav bör medverkan lämnas av företagshälsovården. Denna måste också särskilt uppmärksamma sådana grupper som har speciella behov av hälsokontroll, exempelvis minderåriga och äldre samt arbetstagare som är utsatta för speciella yrkesrisker eller risker för anpassningsstörningar. Företagshälsovård liksom arbetsmedicin har en fundamental uppgift i fråga om den förebyggande verksamheten och som en förmedlande länk mellan företagen och de olika rehabiliteringsinstitutionerna när det gäller att medverka till en lämplig arbetsplacering då rehabiliterade kan återgå till arbete.

Det här framlagda programmet upptar förslag till en ytterligare utbyggd och effektiviserad allmän arbetsvårdsverksamhet. För flera handikappgrupper krävs emellertid speciella insatser. Programmet kommer därför att kompletteras.

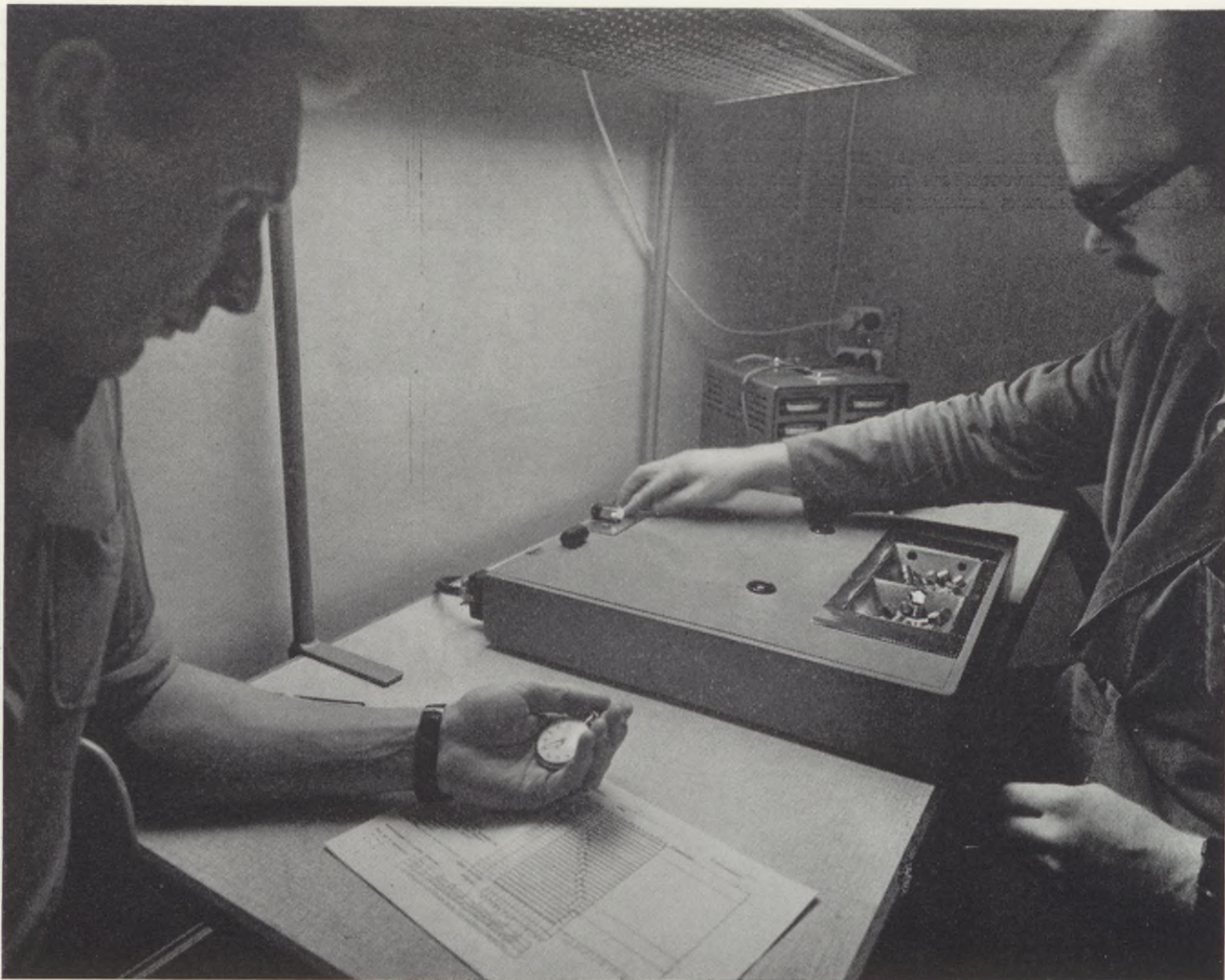

Uppsökande verksamhet

Tidig rehabilitering är mest effektiv, för individen minst påfrestande och ur samhällssynpunkt billigast. För att möjliggöra en sådan tidigt insatt rehabilitering krävs förstärkt information och utvidgad uppsökande verksamhet. Ansvaret för ett tidigt uppsökande av arbetsvårdsbehov vilar såväl på arbetsvården som på övriga i rehabiliteringsverksamheten engagerade organ med vilka arbetsvården samarbetar.

För att arbetsvården skall nå ett bättre resultat av den uppsökande verksamheten krävs ett ytterligare utbyggt, organiserat och systematiskt samarbete med:

- 1.1 skolor och undervisningsanstalter. Samverkan bör ske med yrkesvägledare, yrkesvals lärare, speciallärare och kontaktmän samt skolläkare, skolpsykologer och skolkuratorer
- 1.2 sjukvården, speciellt med institutioner och organ för medicinsk rehabilitering, långtidsvård, psykisk sjukvård och omsorg om utvecklingsstörda
- 1.3 försäkringskassorna enligt av arbetsmarknadsstyrelsen och riksförsäkringsverket i samråd uppgjorda riktlinjer samt med övriga försäkringsinrättningar
- 1.4 kommunala organ för social omvårdnad samt med institutioner för ungdoms-, nykterhets- och kriminalvård
- 1.5 handikapporganisationerna på såväl central som lokal nivå
- 1.6 arbetsmarknadens parter och företagshälsovården
- 1.7 försvarets personalregistreringsorgan
- 1.8 övriga förmedlingsgrenar (allmän förmedling och yrkesvägledning) för intensifierat samråd och samverkan vid utredning rörande svårplacerade vid arbetsförmedlingen.

Arbetsvårdsutredning

Utredningen skall klargöra den sökandes intressen, arbetsförmåga och förutsättningar att utveckla denna. Kartläggning bör vidare ske av yrkes- och arbetskrav, arbetsmiljöer och utformning av arbetsplatser samt möjligheterna att anpassa dessa till den sökande. Förstärkta resurser krävs bl a för:

Expertmedverkan	2.1 medicinsk och psykologisk expertmedverkan så att såväl huvudkontor som större avdelningskontor får tillgång till läkare inom somatisk medicin och psykiatri samt till psykolog 2.2 arbetsmedicinsk (arbetspsykologisk och arbetsfysiologisk) expertmedverkan till att analysera och sammanställa olika utbildnings- och yrkeskrav för att kunna överblicka skilda alternativ och allsidigt belysa handikappades valmöjligheter
Anslagsundersökning	2.5 vidgat samarbete med de arbetspsykologiska instituten för arbetspsykologiska anslagsundersökningar och ökat stöd till dessa institut för utvecklingsarbete bl a i syfte att ge arbetsvården tillgång till speciella undersökningsvarianter för olika handikappgrupper
Arbetsprövning	2.4 arbetsprövning genom att prövningsavdelningar inrättas i anslutning till arbets träningsinstituten. Härigenom uppnår man den integration som är nödvändig för en smidig övergång i båda riktningarna mellan arbetsprövning och arbetsträning. Minst en sådan institution bör finnas tillgänglig inom varje län. Statsbidraget bör höjas så att det täcker hela driftskostnaden per genomförd arbetsprövning samt hela kostnaden för klientersättning vid arbetsprövning enligt samma grunder som gäller för utbildningsbidrag

- 2.5 forskning och utveckling när det gäller metodik för arbetsprovning samt för utbildning av personal på detta område. Härför krävs utbyggnad av sådan forskning som nu bedrivs vid statens arbetsklirik för fysiskt handikappade och vid stiftelsen ALA för vissa psykiskt handikappade. Denna forskning bör i ökad omfattning samordnas med den som nu bedrivs vid andra forskningsinstitutioner. Resurser för motsvarande forsknings- och utbildningsverksamhet bör också skapas genom utbyggnad av provningsavdelningar vid institut för arbetsträning på orter där det finns undervisningssjukhus.

Förberedande verksamhet

I många fall är en omsorgsfull förberedelse nödvändig, om den handikappade skall ges möjlighet att inom ramen för sina förutsättningar förverkliga sina önskemål och hävda sig i konkurrensen med andra. En sådan förberedelse fordrar:

Arbetsträning	3.1 ökade resurser för arbetsträning (praktisk, teoretisk, konditions- och styrketräning samt psykisk träning och anpassning m m). Verksamheten bör vidgas till att omfatta flera yrken, exempelvis inom vård, service- och tjänstemannaområdena. Vidare krävs fortlöpande uppföljning och utveckling av träningsmetodik med särskild hänsyn till vissa handikappgrupper. Träningsinstitutet på orter med universitetssjukhus bör, som tidigare nämnts i samband med arbetsprovning, utbyggas så att där kan bedrivas forsknings- och utvecklingsarbete samt undervisning på arbetsträningens område. Statsbidrag bör kunna utgå för såväl driftskostnader som klientersättning enligt samma grunder som föreslagits för arbetsprovning		
Anpassningsundervisning	3.2 ökade resurser för anpassningsundervisning (bl a hjälp med anpassning till handikappet, anlagsundersökning, yrkes- och samhällsorientering, social träning, teoretisk träning samt i viss mån arbetsprovning/träning). Ökade möjligheter till anpassningsundervisning bör skapas för vissa grupper av handikappade, t ex psykiskt sjuka och utvecklingsstörda. Ett ökat utnyttjande av de nya informations- och utredningskurserna vid omskolningscentra är också ett viktigt led i den förberedande verksamheten		
Preparandkurser	3.3 ökade möjligheter till påbyggnad av det teoretiska underlaget för en kommande yrkesutbildning, exempelvis inom arbetsmarknadsutbildningens ram genom preparandkurs inom den särskilda kursverksamheten samt genom kurser på folkhögskolor och annan vuxenundervisning i kommunal och annan regi		
Utbildningsservice	3.4 åtgärder i samarbete med berörda myndigheter för att underlätta för handikappade att utnyttja ordinarie utbildningsvägar vad gäller själva yrkesutbildningen. Antagningsbestämmelserna bör ses över för att undanröja ovidkommande krav. Servicen till handikappade elever under utbildningen bör ökas. Utbildningsanstalterna skall anpassa miljöförhållanden och utbildningsmetoder till de handikappades behov. Tekniska hjälpmedel, tolk eller annan personlig assistens måste i ökad omfattning ställas till den handikappades förfogande. Kontinuerlig antagning till alla kurser bör eftersträvas	3.5 bättre tillvaratagande av näringslivets utbildningskapacitet såväl individuellt som gruppvis	3.6 speciella yrkeskurser för sådana svårt handikappade som inte kan erhålla utbildning genom det ordinarie utbildningsväsendet
Elevbostäder	3.7 anordnande av elevbostäder för handikappade på orter där det finns arbetsträningsinstitut och/eller utbildningscentrum. Flyttbidrag bör kunna utgå redan under utbildningstiden när det står klart att utbildningen leder till anställning på eller i närheten av utbildningsorten	3.8 organiserad fritidsverksamhet på orter där det finns arbetsträningsinstitut och/eller utbildningscentrum	
Särskilda anordningar	3.9 expertmedverkan för att öka de handikappades arbetskapacitet genom särskilda anordningar på arbetsplatsen och/eller tekniska hjälpmedel. Bidragsbestämmelserna bör ses över och ändras så att bidrag kan utgå med belopp motsvarande hela kostnaden för sådana åtgärder inom ramen för fördröjt bidragsbelopp och omedelbart i samband med arbetsplacering		
Utbildningsbidrag	3.10 ökade resurser för tryggande av handikappades ekonomi under den tid de erhåller arbetsvård. Översyn av gällande bidragsbestämmelser är nödvändiga så att arbetsmarknadsverket får möjlighet att utge utbildningsbidrag motsvarande eljest utgående sjukpenning då denna inte understiger utbildningsbidraget. Utbildningsbidraget bör vara av sådan storlek att det stimulerar till rehabilitering		

- Eget företag 3.11 höjda bidrag och förbättrade lånemöjligheter för att börja eller fortsätta drift av eget företag (näringshjälp) för sådana handikappade och andra som har svårigheter att erhålla anställning på öppna marknaden men som har förutsättningar att driva eget företag
Handikappade som erhåller näringshjälp bör i ökad omfattning få stöd i form av bla utbildning och vidareutbildning inom branschen, experthjälp i initialskedet, bidrag till tekniska anordningar, bidrag till arbetsbiträde m m
- Eget fordon 3.12 höjda bidrag till handikappade för anskaffande av eget fordon. Bidragsbestämmelserna bör ses över, varvid bla inkomstprövningen slopas. Vidare bör en ökad samordning komma till stånd av samtliga frågor som gäller fordon för handikappade
- Samverkan 3.13 samverkan med de sociala myndigheterna, inräknat landstingens omsorgsorgan, för att tillgodose den handikappades behov av socialrehabilitering jämsides med den arbetsnässiga rehabiliteringen. Den handikappades behov bör beaktas vid planering av bostäder, kommunikationer, fritidsaktiviteter och samhällsmiljö. Särskilt angeläget är också att samarbetet mellan arbetsvård och kommunala myndigheter etableras så tidigt att problem rörande bostad och resor till och från arbetet m m kan lösas jämsides arbetsanskaffningen
- Flyttningsbidrag 3.14 sådana resurser att arbetsmarknadsverket kan utge flyttningsbidrag till handikappad även vid anställning på hemorten, om arbetsplaceringen medför sådana svårigheter för den handikappade att förflytta sig mellan bostad och arbetsplats att han måste byta bostad. Detta bör gälla även vid anställning i skyddat arbete
- Lämplig bostad 3.15 åtgärder för svårt handikappad att erhålla lämplig bostad i samband med arbetsplacering på öppna marknaden eller i skyddad verksamhet. Detta bör ske genom statsbidrag eller genom tilldelning av särskild bostadskvot. Det är också viktigt att inackorderingshem integrerade i den vanliga bostadsbebyggelsen anordnas för utvecklingsstörda och andra svårt handikappade. För den omvårdnad som kan erfordras bör kommun eller vederbörande huvudman för skyddad verksamhet svara.

Arbetsanskaffningen

För arbetsanskaffning utnyttjas i första hand arbetsförmedlingens service. För att kunna erbjuda lämpligt arbete sker ofta ackvisition i de enskilda fallen. Arbetsanskaffningen bör liksom hittills grundas på frivillighetsprincipen. Verksamheten bör effektiviseras bl a genom:

Upplysnings-
verksamhet	4.1 intensifierad och fortlöpande upplysningsverksamhet till företagare, arbetsledare och arbetstagare om den handikappade som arbetskraft. Gällande bestämmelser och praxis i fråga om utbildnings- och anställningskrav, såväl inom den offentliga och den privata sektorn, bör ses över
	4.2 kontinuerlig bevakning av lediganmälda platser, väsentligt ökad ackvisition och systematiska studier på arbetsplatserna i samråd med ergonomiska experter m fl så att handikappade i ökad omfattning kan erbjudas arbete, som är lämpligt i förhållande till deras personliga önskemål och förutsättningar
	4.3 individuell introduktion och uppföljning under initialskedet av den handikappade på arbetsplatsen under medverkan av representant för arbetsförmedlingen eller särskild expert, såsom yrkeslärare, arbetsledare vid träningsinstitution eller ergonomisk expert, när så erfordras
Halvskyddade
platser	4.4 större tillgång till halvskyddade arbetsplatser inom såväl enskilda företag som allmän förvaltning. Utbyggnaden bör stimuleras tex genom systematisk ackvisition och fortlöpande information om bidragsvillkor m m genom press, radio och TV
Verkstäder för
skyddat arbete	4.5 systematisk planering på regional- och rikspanet för fortsatt utbyggnad av verkstäder för skyddat arbete. Ytterligare differentiering bör ske både i fråga om yrkesinriktning och genom inrättande av speciella verkstadsavdelningar för vissa handikappgrupper. Större administrativa enheter bör eftersträvas, helst med landsting som huvudman. Arbetsmarknadsverket bör ges resurser att i ökad omfattning bistå vid produktionsplanering, anskaffande av arbetsobjekt, teknisk och ekonomisk rådgivning samt samordning av inköps- och försäljningsverksamhet
Beredskapsarbeten
för handikappade	4.6 utbyggnad av beredskapsarbeten för handikappade. Verksamheten bör omfatta flera yrkesområden och differentieras med hänsyn till olika handikappgruppers behov. För effektiv förberedelse till arbete eller utbildning bör inom beredskapsarbetets ram ges bättre möjligheter till arbetsprövning/träning och anpassning. Beredskapsarbetet bör också få ökad användning som alternativ till anställning på öppna marknaden eller på verkstad för skyddat arbete. Större variation i arbetsuppgifterna måste därvid eftersträvas, bl a måste den kvinnliga arbetskraftens behov av lämpligt arbete särskilt uppmärksammas. Det statliga bidraget till kommunala arbetsobjekt bör höjas
S k arkivarbete	4.7 ökad tillgång till s k arkivarbete. Ytterligare kontorsarbetscentraler bör inrättas och resurser skapas för en planmässig inventering av lämpliga arbetsobjekt inom detta område. Det statliga bidraget till kommunalt arkivarbete bör höjas
Hemarbete	4.8 förbättrade möjligheter att anskaffa hemarbete för handikappade, som inte kan arbeta på öppna marknaden eller i skyddat arbete. Hemarbetscentraler bör sålunda inrättas i anslutning till verkstäder för skyddat arbete eller andra institutioner inom arbetsvården. Hemarbetarna bör, för att produktionsförmågan skall höjas, i vidgad omfattning erhålla lämplig utbildning, god teknisk utrustning, tillgång till teknisk assistans samt hjälp med materialanskaffning och försäljning av produkter

Uppföljande verksamhet

Den uppföljande verksamheten bör systematiseras och intensifieras bl a när det gäller:

- 5.1 den enskilde individen under de förberedande åtgärderna och första tiden efter arbetsplaneringen för bedömning av behov av stödåtgärder och för att undanröja hinder för en tillfredsställande anpassning i arbetet
- 5.2 efterundersökningar av olika grupper av handikappade och av olika aktiviteter för att bedöma effekten av arbetsvårdens åtgärder och metoder och som underlag för planering av arbetsvårdsverksamheten. För sådana undersökningar samt för analys och dokumentation av undersökningsmaterialet fordras ett vidgat samarbete med såväl vetenskapliga institutioner som annan expertis

- 5.3 skyddade arbetsplatser av alla slag, varvid måste tillses att arbetsmiljön är anpassad till arbetstagarna samt att arbetstagarnas möjligheter att erhålla arbete på öppna marknaden uppmärksammas. Produktionstekniska och företagsekonomiska problem måste beaktas så att verksamheten kan bedrivas så effektivt som möjligt

Information

Information om de handikappades resultat och om arbetsvårdens möjligheter har länge ingått som ett viktigt led i arbetsvårdsverksamheten. Systematisk genomgång av informationsmetoder och resurser för olika medias utnyttjande bör ske för att högsta möjliga informationseffekt skall uppnås. Intensifierade insatser är nödvändiga när det gäller:

- 6.1 information om handikappades förmåga att göra fullvärdig arbetsprestation. Det bör särskilt framhållas att även svåra handikapp i många fall kan kompenseras och god funktionsförmåga uppnås genom omsorgsfullt yrkesval, träning, utbildning, arbetsbiträde, tekniska hjälpmedel eller andra särskilda anordningar på arbetsplatser
- 6.2 vidgad upplysning till allmänheten, arbetsmarknadens parter, arbetarskyddet och företagshälsovården, handikapporganisationerna m fl om arbetsvårdens resurser och den anställdes möjligheter att erhålla arbetsvård
- 6.3 speciell information om arbetsvården till personal verksam inom skolan, sjuk- och socialvården jämte andra vårdområden samt till utbildningsanstalter för sådan personal
- 6.4 fortlöpande sammanställning och distribution av faktamaterial samt regelbunden information om nya rön rörande arbetsvård inom och utom landet till personalen inom arbetsvården
- 6.5 information till de handikappade själva och deras anförvanter, om rehabiliteringens målsättning, innehåll, bidragsformer samt om möjligheterna på arbetsmarknaden.

Samerna — en bok om samefolket av en man av samefolket

Det är inte bara de handikappade som utgör en minoritet i vårt land. Gemensamt för alla minoriteter tycks vara att man alltid talar om anpassning, dvs anpassning av minoriteternas medlemmar till samhället utanför dem, inte anpassning från samhällets sida till minoriteternas krav och intressen. Detta kommer också fram i denna artikel av författaren HALVDAN RENLING där han med utgångspunkt från boken *Samerna av Israel Ruong* konstaterar att samerna alltid skildrats utifrån av turister och resenärer men att de nu genom Ruong fått sin egen skildrare.

En man av samefolket, docent Israel Ruong i Uppsala, har författat en monografi som helt enkelt heter "Samerna". Enhetsstudien är menad som hjälp åt de många studerande som idag söker kunskap om minoritetsgruppen. Trots närheten till sitt ämne präglas framställningen av objektivitet, nästan den svåra objektiviteten. Läsaren ges möjlighet vidga insikt och uppfattning om minoriteten i landets nordliga trakter.

Som näringsfång har renskötseln betydelse långt utanför samefolkets gränser. Slakteriföreningarna förmedlar charkuterier från renhagen till hela landet och även för export. En sista länk i en utvecklingskedja som började med jakt på vildren.

Vi får i Ruongs bok följa den roll renen spelat i samernas liv. Alltifrån fångstmetoder med fällor till de hinder modern tid ställer till med för renskötarnäringen. Om samernas självhushåll berättas en del. Hur renköttet togs till vara förr är säkert värt att erinras om.

Skoltlapparna och deras bygemenskap får en relativt utförlig skildring. Samtidigt infinner sig frågorna om deras olyckliga öde. Hur har skoltlapparnas liv gestaltats sedan de tvångsflyttats efter senaste finsk-ryska krig? Det vore önskvärt att professor Ruong ägnade en särskild studie åt det spörsmålet.

Det finns i Sverige 10 000 samer idag (det dubbla i Norge). Efter rationali-

seringen skall i vårt land 600 familjer kunna leva av renskötseln. Och folket i norr lever under rekommendationen från de maktägande att flytta söderut. En hörna av landets urbefolkning (alltfler forskare börjar luta åt den åsikten att samerna var de första) skall kanske lyckas överleva tillsammans med turisterna.

Med industrialiseringen följde förlust av renbetesland. I den situationen måste de samer som har minsta antalet renar bli de första som måste lämna sin näring. Kunde man inte där ge de mindre renägarnas subventioner och chansen att fortsätta? Det gäller här likaberättigande att överleva inför strukturrationaliseringen.

Talet om strukturrationaliseringens välsignelser är nog diskutabla. Boken ger inte här tillräckliga diskussions-exempel.

Författaren talar genomgående om anpassning. Samen har lärt sig anpassningen till naturen. Det klarade man generationerna igenom. Det svåraste var anpassningen till de teknokratiska idealen. Här har det talats om utplåning av den samiska kulturen.

Med så mycket av intrång i norrlänska natur för att vinna naturtillgångarna som företagits under senare år gäller ännu att "samerna har ej talerätt inför domstol när det gäller rätten till land och vatten".

De unga samerna tar sig an problemen på ett friskt sätt. Det gäller exempelvis olika organisationsfrågor i

lappbyarna. Samen Paulus Utsi ställer tjälskatten om våren som utgångspunkt i en jojk: "Nu stiger självtillit/ och tro att deras alstringskraft/skall bära arvet vidare".

Och lappens liv är sådant:
Skidorna på fötterna,
lasson kring axeln
och hunden bakefter.
(Jojk av Nils Hotti)

Här citerade jokker och flera till finns att läsa i monografien. Den glömda samiska kulturen ges särskilda kapitel.

H-Pantotén-tabletter

för intagning!

— allt mer berömda — finns
i moderna HERR- och DAM-
FRISÖRSALÖNGER, apotek
och hälsokostaffärer.

Obs. Varning för efterapningar!
De äkta H-Pantotén-tabletterna finns endast i originalförpackningar med ovan avbildade damhuvud.
(Patentskyddat.)

AN CARLS-BERGM BIKEM. O. FARMACEUT. FABRIK

Yrkesskadan silikos uppmärksammas i flera riksdagsmotioner

Vi presenterade i förra numret av Status tre riksdagsmotioner som berörde handikappfrågor. Vi skall i detta nummer fortsätta presentationen av intressanta motioner. Först en tillbakablick på den motion som vi tog upp först i vår förra presentation, vänsterpartiet kommunisternas motion om rehabiliteringsersättning.

Rehabiliteringsersättningen utreds

Som framgår av signaturen Probs funderingar på sidan 4 i detta nummer aviserade statsrådet Sven Aspling vid HCK:s handikappkonferens i mars i år att en utredning skall komma om frågorna kring rehabiliteringsersättningarna. Det kan därför vara av intresse att närmare analysera vad Vpk menar med rehabilitering. Det är nämligen oerhört viktigt att utredningen inte får för snäva direktiv. Vpk säger i sin motion:

Rehabilitering måste enligt vår mening i det här sammanhanget ges en vid definition. Den måste således inte bara innefatta medicinska rehabilitering i slutenvård och åtgärder av arbetsvårdande natur utan också åtgärder som ligger inom den öppna vårdens ram såsom protesträning, utprovning av tekniska hjälpmedel, nya aktiveringsformer utanför sjukhusens områden för exempelvis svårt psykiskt sjuka etc.

Bättre arbetarskydd

Flera motioner tar upp frågan om åtgärder för att förhindra yrkesskador och för att förbättra och stärka arbetarskyddet. Det är ju en oerhört viktig fråga för de handikappade och inte minst för gruppen hjärt- och lungsjuka. I två av de motioner som vi fått ta del av har också silikosen tagits fram som ett exempel på den äldsta och mest kända av yrkessjukdomarna i vårt land.

Socialdemokraterna Nancy Eriksson, Karl-Erik Häll, Arne Blomkvist och Harald Almgren konstaterar inledningsvis i sin motion att den tekniska utvecklingen och den därmed ökade arbetstakten har skapat en risksituation som inte kunde förutses då den nu gällande arbetarskyddslagen kom till 1949. 80 % av LO:s anställda anser

enligt en enkät att de riskerar sin hälsa på arbetsplatsen. Arbetarskyddet måste alltså inriktas på att skydda den anställdes hälsa mot miljöskador på arbetsplatsen och inte bara att bekämpa olycksfall.

Motionärerna har koncentrerat sig på två områden där förbättringar borde kunna ske utan dröjsmål: silikosens och koloxidförgiftningens. Man fastslår att enligt uppgifter från LO saknar 35 gruvor föreskrifter om medicinsk silikosövervakning. Cirka 30 000 personer arbetar i dag där det finns risk att få silikos. För närvarande finns cirka 1 700 silikosskadade, av vilka cirka 300 finns kvar i arbetet med risk att sjukdomen ytterligare förvärras.

Motionärerna yrkar att praktiska åtgärder omedelbart vidtas på grundval av vunna rön utan avvaktan på nya forskningsresultat, gruppundersökningar eller dylikt för att förhindra ytterligare skador och lidande för människor i produktionen.

Krav på ett nertrappningsprogram

Det kravet reser vänsterpartiet kommunisterna i sin partimotion. De exemplifierar med ytterligare risker: damm av olika slag, metallförgiftningar, lösningsmedelsångor, arbetstyngd, buller och dålig ventilation, vibrationer och kemiska preparat av skilda slag.

Vpk konstaterar att det är praktiskt taget helt och hållet bekant vad det är som förorsakar dessa skilda slag av hälsorisker. Med hjälp av teknisk expertis måste det vara möjligt att fastställa hur dessa hälsorisker skall åtgärdas. Och vad detta kommer att kosta. Det bör vara möjligt att bransch för bransch kunna utarbeta ett på systemanalys byggt nedtrappningsprogram för de viktigaste och mest förödande hälsoriskerna i arbetet. Härför

erfordras medverkan från tekniska och vetenskapliga experter och institutioner. Takten i genomförandet av de olika skyddsnivåerna måste noggrant avvägas med inriktning på att skyndsammast möjligt komma till rätta med rådande eftersläpning på arbetsmiljöområdet.

Skyddsombudens ställning måste stärkas och deras befogenheter närmare preciseras och stadfästas, företagens skyldigheter att anställa skyddsingenjörer bör preciseras i en kommande arbetsmiljölag, är några av de konkreta förslagen i motionen.

Statsbidrag till Status?

Så till sist en motion som ligger lite utanför de stora och viktiga områden som rehabilitering och arbetarskydd är men som ändå kan kopplas samman med dem, ty den berör informationsfrågan. Socialdemokraten Göran Karlsson, f.d. ordförande i DHR, föreslår att en översyn av reglerna för statlig bidragsgivning åt tidningar och tidskrifter sker så att även handikapporganisationerna kan erhålla stöd till sina tidskrifter. Han konstaterar att handikapporganisationernas tidningar många gånger är av ett utomordentligt värde när det gäller att ge medlemmarna information om sociala förmåner och liknande. Vi skall ge honom ytterligare en synpunkt som han kan anföra vid motionsbehandlingen i riksdagen: dessa tidskrifter är av ett utomordentligt informativt värde även för många utanför handikapporganisationerna, bl a för socialarbetare, studerande och föreningsaktiva inom folkrörelserna i övrigt. Man brukar framhålla att man genom handikapporganisationernas tidskrifter ofta får sin information snabbare om vad som händer på handikappområdet än via andra kanaler. ■

***Vitaminbrist
är vanligare
än Ni tror
Med Multiplex
är Ni säker!***

Äter Ni mycket färdiglagad mat?
Lever Ni på smörgåsar? Har Ni en favoriträtt
som Ni äter dag efter dag?
Tycker Ni grönsaker är för dyra? Håller Ni diet?
Då får Ni sannolikt för lite vitaminer på naturlig väg.
Ni märker det inte idag, inte i morgon,
kanske inte ens denna månaden.
Vitaminbrist kommer långsamt smygande.
Ni blir trött och håglös, ur form.
Motståndskraften mot infektionssjukdomar minskar.
Tar Ni Multiplex är Ni säker.
Multiplex är vitaminer. Alla vitaminer Ni
behöver: en tablett om dagen.
Den kostar inte mer än 10 öre.
Multiplex, som tillverkas av läkemedelsfabriken Ferrosan,
får köpas utan recept men endast på apotek.

PS Det finns flytande Multiplex
för Er som har svårt att svälja tabletter.

**VI BYGGER
MODERNA
BOSTÄDER
PÅ
RATIONELLT
SÄTT**

ERLAND GUSTAFSSONS

BYGGNADSAKTIEBOLAG

Box 88, 123 21 FARSTA Telefon 08/94 00 80 växel

**ALLT
FLER
VÄLJER**

LUXOR

TV • RADIO • BAND- och SKIVSPELARE

Intressant resa med AMS i Västernorrlands län

AMS arbetsvårdsdelegation genomförde en tredagarsresa i Västernorrlands län i början av februari. Man hann med att besöka ett tiotal institutioner och företag inom och i nära anslutning till arbetsvården. Men det som man minns starkast efter resans slut är inte institutionerna, skriver **ERIK RANSEMAR**, i denna reserapport, utan människorna i institutionerna.

Det är framförallt två personer som jag minns, Jan Edin och Birger Sundqvist. Jan Edin träffade vi på landstingets skyddade verkstad i Örnsköldsvik. Birger Sundqvist på verkstaden i det industriella beredskapsarbetet i Nensjö.

Andra arbetsdagen

För Jan Edin var det andra arbetsdagen på verkstaden. Hans handikapp är ett av de svåraste man kan tänka sig in i, ja jag är inte säker på att det går för oss som har syn och hörsel i behåll att tänka oss in hur ett liv skulle vara utan synbilder, utan ett språk att meddela oss med omgivningen. Jan Edin är dövblind. Han hade kommit från anpassningskursen i Uppsala till den skyddade verkstaden och han hade en handledare med sig från Uppsala. Han bor i Örnsköldsvik och han följer med arbetskamrater på resan till och från arbetet.

Hans arbetsuppgifter kunde förefalla enkla. För honom var det kanske en prestation. Vi som såg honom upplevde det nog som en prestation. Kanske överdrev vi våra intryck. Kanske var vi turister i en okänd värld och betedde oss lika klumpigt som okunniga turister. Jag måste erkänna att jag efter att ha arbetat i handikapprörelsen i över tjugo år och som arbetsvårdare i snart tio inte förut träffat någon med handikappet dövblindhet.

Från skogen till verkstaden

Nensjö ligger utanför Kramfors. En gång i tiden dominerade sulfatfabriken samhället. 1963 lades fabriken ner. Då byggde man om lokalerna till industrilokaler, men det företag som skulle tillverka transformatorer och svetsutrustningar där fick en kort saga. Företaget avvecklades efter konkurs 1966.

Och så kom AMS med i bilden och

nu bedriver man industriellt arbete i AMS regi i Nensjö. Man gör lagerhyllor av plåt, klädsåp, stolpar för utomhusbelysning m.m. Av de forna skogs- och pappersmassearbetarna har det blivit goda verkstadsarbetare inom den mekaniska sektorn. Och det är en hög medelålder, genomsnitt på 60 år.

Birger Sundqvist är ordförande i fackklubben — man är organiserade i metallindustriarbetareförbundet. Han summerade:

— Vi visste ju inte i början hur det skulle bli. Skulle vi tjäna något? Vi är nöjde med det hela, men en nackdel är de långa vägarna för dem som inte har egen bil. Blir någon av kamraterna sjuka kan det bli svårt för de som inte har bil att komma till arbetet.

Verkstaden byggs ut

Nu har man 65 man men man skall kunna öka till 20 efter en utbyggnad. Dessutom har man filialverkstäder i Backe och Bredbyn med ca 15 anställda.

I ackorden kan man komma upp till 11–15 kronor i timmen med ett snitt på 10 kronor.

Hur ser man på en sådan här verksamhet i kommunen? Nils-Olof Grönhagen, som representerade Kramfors, sa:

— Jag har erfarenheter av andra slags bidrag från AMS. Min åsikt är att denna verksamhet är bättre. Vi vill att staten skall ta hand om verksamheten och inte landstinget. Kommunen svarar för samtliga kapitalkostnader, ca 1 miljon kronor.

Birger Sundqvist är nöjd. Han är sysselsatt i produktion av varor istället för i beredskapsarbete med vägar och anläggningar som kanske hade varit enda alternativet till att flytta söderut (om Birger Sundqvist hade möjligheter flytta söderöver vet jag inte, teoretiskt hade väl det alternativet kommit upp i varje fall). Han fick

möjligheten att stanna kvar tack vare det industriella beredskapsarbetet.

Men frågan står kvar: vem skall i framtiden ta hand om denna industri? Vem tar hand om liknande industrier som AMS tar initiativet till? När blir sysselsättningsskapande åtgärder integrerad näringspolitik?

Problem i norr: läkartillgången

Vi hann titta på en hel del av landstingets arbetsvårdsverksamhet. Landstinget i Västernorrlands län är unikt i det avseendet att man med ett enda undantag inte har behövt överta någon arbetsvårdsverksamhet från kommunerna. Man har själv satsat på arbetsvård.

Men problemen finns. Ett är tillgången till läkare. Man har stora svårigheter få läkare som kan ge sin tid till teamarbete på arbetsprovningen. Under fjolåret hade man sex läkare som vikarierade.

Det är ju alltid svårt att grunda slutsatser på mycket ytliga kunskaper och studiebesök. Hur välplanerade de än är och hur väl de än förbereds med skriftligt material och muntliga informationer på platsen, blir de naturligtvis av karaktären ytliga kontakter. Men ändå: man får ett starkt intryck av att landstinget i Västernorrlands län både har starka ambitioner och också väl lyckats att få in en god anda och en god produktion i sin arbetsvårdsverksamhet. Inte minst intressant var det att få ta del av protokoll från de olika kommittéer där arbetstagarna vid de skyddade verkstäderna är med. Där hade skyddskommittén vid AVI i Sundsvall haft sammanträde, där man bl a tagit upp frågan om bullerproblem på snickeriavdelningen, där hade förtroenderådet för arbetsvårdsinstitutionens skyddade avdelning haft sammanträde och behandlat företagsnämndsfrågor etc. Verkstadsklubbar finns nu på varje verkstad.

STATUS BILDKRYSS

SOM- MAR- STUGA			LAND					REVAL- BO STEN			HED BRA	
VAT- TEN- DRAG			INGÅR I SKALA			KAN FÄLLA TRÄD				SLÄR Å- KALLA		
			TRÄD GICK PÅ MÅNEN			GÖR PIPA REN		CIVIL- STÄND CHI- MÅR		LJUS- HÄ- RIG		
20/9						GÖRA RENT MJUK				BRASA FÖRE NING	VAGNS- SKJUL	ÅR SPA- RARE
NER- MAN			EFTER- BLI- VEN		REDE MITT I BUSK		RYSK FLOD		BÄSIN- STRUM, KÄCKRA DÖRR		LUNGE	SMILA MER APLIK
SATT ATT SE	GÅR I SELE	SOM- MÅR- BÅR VANAN							FJORD STAD "VAR" NACKA			
RUL- LÅP PÅ SPÅR								VÄRL- DENS TEK EKVORA			SPRÅK	
					GRUPP							RAK UT- SER
SOM SNUS ALL FJÖR		VILA KLASS			RÄCKA VÄSTER ÅS			GAM- MAL LÅNGD			KAN BO I KOJA	
POST- ... SKA- LÅG					KAN HYSAS ICKE			SO- LIG GUD			NÖT TILL- LIT	SJÖ- FÄ- GEL
							SPION HJÄLP ORGAN				OAV- GJORT PARTI	
TVÄT- TAD								VAR SKULD EN				RYGG
SLANT												
			ÄR FÄLSK BERÄT- TELSE					JUNI- MAN			KVICK MEN EJ VITSIG	

nr 4

Namn

Adress

Postadress

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 3196, 103 63 Stockholm 3, tillhanda senast den 10 maj. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrev vara märkta "Bildkryss nr 4". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status juni/juli-nr.

Aktuellt från HCK

Regionkonferens i Göteborg

För dem i västra Sverige som sysslar med handikappfrågor anordnas den 25 och 26 maj en *regionskonferens* på hotell Opalen i Göteborg. Inbjudare är riks-HCK-kommittéerna i Skaraborgs län, Älvsborgs län, Hallands län och Göteborgs- och Bohus län. Och som gäster räknar man med cirka 200 personer: politiker, tjänstemän hos kommuner och landsting och representanter för olika handikappföreningar i dessa län.

På konferensprogrammet står bl a ett studiebesök på handikappbadet på Lilla Amundön och anföranden av riksdagsledamoten Anna-Greta Skantz och av byråsekreterare Erik Ransemar. Anna-Greta Skantz kommer att tala bl a om den statliga handikapputredningen, där hon är ordförande. Och Erik Ransemar kommer att tala om erfarenheterna av alla konferenser om handikappade på arbetsmarknaden. Han är den som centralt på AMS "hållit i" dem.

Nordkalottkonferens

Som ni tidigare läst i Status inbjuder RHL:s norska broderorganisation till en *Nordkalottkonferens* den 15–16 augusti. Den skall hållas på Gratangens turisthotell utanför Narvik. Till den välkomnas representanter från *alla* handikappgrupper i Nordkalottområdet. Riks-HCK:s styrelse har beslutat att anslå 2.000 kronor för att säkra ett deltagande från föreningarna i Västerbotten och Norrbotten på tillsammans minst 10 personer. Man har också beslutat att som riks-HCK:s officielle representant sända RHL:s förbunds-

sekreterare Albert Fredin till den unika konferensen.

Valkollekten

Den 20 september är det som bekant val, och det blir som vanligt *valkollektinsamling* i samarbete mellan HCK, Svenska röda korset och Svenska scoutrådet.

"Konsument 70"

Den 11–14 oktober håller Svenska Köpmannaförbundet sin kongress i Ostermans marmorhallar i Stockholm. Under rubriken "Konsument 70" skall man då, i samarbete med bl a handikapporganisationerna och Sveriges industriförbund, på olika sätt ta upp frågor om de produkter som saluförs, varudeklaration, butikernas utformning och den service man kan få där.

Window:

Året 1970 skall bli naturvårdsåret enligt europeiska politikernas och naturvårdarens beslut.

På svensk mark kan det bli året då det beslutas att Vindelälven och de tre återstående norrländska älvarnas vatten inte får flyta fritt. Om inte ådalarnas egen opinion kan sätta spär?

Samtidigt upplever vi el-kraftsbrist. Grundvattnet sjunker — en följd av tidigare orealistiska älvtbyggnader?

Det finns också petroleum! Man har upptäckt stora oljefyndigheter på Vänskaps-öarna. Kan kungen Tupas besök i London ändra oljetänkarna? Tänkarna i olja kan uppmärksamma att landskap som oljeutvinns förvandlas från paradiset till det som är värre än öken!

Säkert är: Våra maskiner kräver krafttillförsel, energi. Kanske dröjer det länge tills vi kan benämna våra år som naturvårdens?

Sterner fick förnyat förtroende

På riks-HCK:s ombudsmöte den 6 mars 1970 återvaldes fil dr Richard Sterner till ordförande. Styrelsen i övrigt består av de från medlemsförbunden anmälda representanterna, en ordinarie och två suppleanter från var och en av de 15 organisationer som tillsammans bildar riks-HCK.

Organisationen utreds

Ombudsmötet beslöt att uppdraga åt den nya styrelsen att tillsätta en *organisations- och stadgekommitté* med vidsträckt befogenheter. Till den hänköts de fem motioner om stadgefrågor som väckts till ombudsmötet. De handlar om bl a följande frågor:

Skall riks-HCK bli HCO, handikappförbundens centralorganisation, eller skall samarbetet mellan riks-, läns- och lokalplan inte alls agera utåt?

Skall samarbetsorganen på läns och lokalplan ha formellt inflytande över riks-HCK? I så fall på vilket sätt? Det enda sättet nu är att de har rätt att lämna motioner till riks-HCK:s ombudsmöte. En motionär föreslår att representanter från läns- och lokal-kommittéerna bildar ett representantskap, som är rådgivande till riks-HCK. Ett par andra föreslår att läns- och lokalkommittéerna skall få rätt att välja ledamöter i riks-HCK:s styrelse.

Vilka skall sitta i HCK:s styrelse? Handikappgruppernas representation i HCK tas upp av en motionär som förordar att enbart förtroendevalda placeras i styrelserna för HCK på riks-, läns- och lokalplan.

Beata Lundström

TÄNK PÅ
HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS
BLOMSTERFOND

Postgiro 95 00 11

Gynna
svenskt
näringsliv

Författare som säljer!

Tolkhjälp åt hörselskadade

Författarförlaget

är 70-talets stora nyhet i svensk bokbransch. Förlaget inleder utgivningen i mitten av april. Vid starten är 140 författare anslutna. Förlaget är en ekonomisk förening som ägs av författarna själva. Det är ett helt självständigt företag oberoende av utomstående intressenter.

Vårutgivning:

Artur Lundkvist: Långt borta, mycket nära. Ny prosabok, 12:15 exkl. moms.

P. C. Jersild: Vi ses i Song My. Ny roman. 11:45 exkl. moms.

Bo Lindblom: Djävla nuläge. Debattbok. 11:45 exkl. moms.

Tomas Tranströmer: Mörkerseende. Ny diktsamling. 6:50 exkl. moms.

Sonja Åkesson: Ljuva sextital. Ny bok med poesi och prosa. 11:— exkl. moms.

Vilhelm Moberg: Sänkt sedebetyg. Ny utgåva. 11:45 exkl. moms.

Clas Engström: Är dom vuxna inte riktigt kloka? 7:20 exkl. moms.

Vad vill Författarförlaget?

Genom att skapa ett eget livskraftigt förlagsalternativ vill författarna skaffa sig inflytande inom den svenska bokutgivningen och motverka storförlagsdominansen på bokmarknaden. Genom så låg prissättning som möjligt vill Författarförlaget radikalt bekämpa de höga priserna på ny litteratur. Författarförlaget vill nå fler människor och nya grupper av läsare med billigare böcker.

225 000 som startkapital

På rekommendation av Litteraturutredningen lämnade Utbildningsdepartementet vid förlagsstarten ett engångsanslag om 125.000 kr. Litteraturutredningens huvudsakliga motivering var: "En författarkooperativ experimentverksamhet i produktionsledet torde rimligtvis komma att tillföra utredningen kunskaper, som den svårigen skulle kunna få på annat sätt och som torde bli av värde för utredningsarbetet i stort." KF lämnade vid starten ett engångsanslag om 100.000 kr som stöd åt förverkligandet av den författarkooperativa idén.

Medlemmarna erlägger kontant 100 kr vid inträdesanmälan. Då första boken utges drages 900 kr från författarens honorar. Full medlemsinsats är sålunda 1.000 kr.

Förlaget finansieras därutöver på reguljär bankbasis som självförsörjande företag.

Styrelse och förlagsledare:

Styrelsen består av nio ledamöter: Clas Engström (ordf.), Lars Ardelius, Inga Borg, Lars Bäckström, Lennart Frick, Karl Axel Häglund, Sandro Key-Åberg, Björn Runeborg, Torbjörn Thörngren. — Förlagsledare är Sune Stigsjö, som utsetts av de anslutna författarna. Administrativt och praktiskt samarbete har etablerats med Zindermans förlag i Göteborg, dit även Författarförlaget är förlagt. De bägge företagen är ekonomiskt och redaktionellt helt skilda företag.

Riktlinjer

Medlemmarna har genom anslutning till Författarförlaget inte förbundit sig att utge sin produktion utslutande på Författarförlaget. — Varje manus läses av minst två lektörer, företrädesvis till förlaget anslutna författare. Lektorernas utlåtande är öppet tillgängligt för författare som är medlem i förlaget. Om manus avvisas av lektorerna äger författaren rätt att överklaga hos styrelsen.

Egen kulturtidskrift

Varje abonnent erhåller gratisprenumeration på förlagets planerade kulturtidskrift vars första nummer utkommer i september. Redaktör blir avgående Ord och Bild-redaktören Lars Bäckström.

Stockholms stads sjukvårdsstyrelse har byggt upp en organisation för tolkhjälp åt döva och hörselskadade. Verksamheten, som ännu är ett försök, bygger på att ett antal auktoriserade teckentolkar med tystnadsplikt står till sjukvårdsstyrelsens förfogande. De skall lämna tolkhjälp i det dagliga livets situationer där den hörselskadade inte kan klara sig själv utan är beroende av teckenspråket tex vid besök hos läkare, tandläkare, försäkringskassa, personalkonsulent, socialvårdens organ eller för att få rättshjälp samt vid viktigare inköp.

Stockholms stads ca 400 hörselskadade har underrättats om åtgärden. Begäran om tolkhjälp kan komma från den enskilde döve eller arbetsgivaren, sjukhus, tandläkare etc eller någon institution. Särskild telefonservice för detta har öppnats på kontorstid (hörselkliniken tel 20 45 06) och övrig tid (sjukvårdsupplysningen tel 84 04 00).

Den nya tolktjänsten har sin särskilda betydelse för postbanken som bland sina anställda har 18 hörselskadade. Bland de auktoriserade teckentolkarna är fö en ST-medlem Elsie Edwall på postgirokontoret.

Försöksverksamheten med de auktoriserade tolkarna, vars ersättning betalas av staden, har startat i Stockholm. Man väntar emellertid att socialstyrelsen inom kort skall fatta beslut som ger klarsignal för motsvarande service inom landets alla landsingsområden.

Statistjänstemannen

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Skinn, läder och pälskinn för alla ändamål.

Verktyg och tillbehör för skinn- och läderarbeten.

Arbetsatser i rikhaltig sortering.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu, rotting, trä och metall.

Mosaik i olika utföranden.

Pärlor och Stenar av trä, glas, kristall och metall.

Halsbandslås; Broschnålar och Manschettknappmekanismer i olika utföranden.

Silvertråd och silverplåt i olika former och dimensioner.

Tänger för trådarbeten.

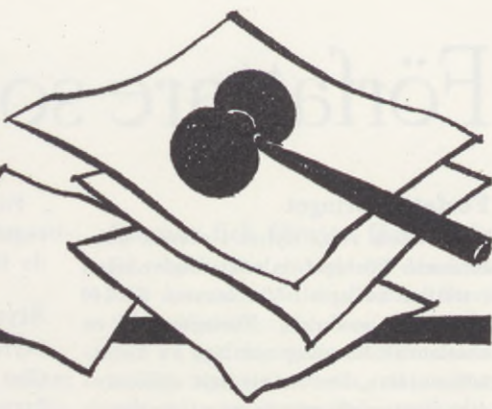
Begär prislista och prover.

Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma **SUNE ENGLUND**, 701 04 Örebro

Postbox 266

Tel. 019/12 09 14, 12 10 95

Stort behov av hjälpmedel för hjärt- och lungsjuka

Hänsyn till det medicinska behovet måste sättas främst när det gäller tekniska hjälpmedel för den dagliga livsföringen till hjärt- och lungsjuka hävdar Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka i ett yttrande om Handikappinstitutets PM rörande den lokala och regionala organisationen av hjälpmedelsverksamheten. — Vi återger här delar av yttrandet. Kursiveringarna i lagtexter och PM har gjorts av RHL.

Enligt hjälpmedelskungörelsen utgår sedan 1 juli 1968 statsbidrag för anskaffande av "hjälpmedel, ägnat att påtagligt underlätta den dagliga livsföringen, dock beträffande hjälpmedel, som icke är särskilt avsett för handikappad, endast om hjälpmedlet bedömts nödvändigt med hänsyn till handikappets art och den handikappades behov."

Redan i december 1968 fäste Riksförbundet Socialstyrelsens uppmärksamhet på att föreskrifterna ang. ordinationsrätten mer eller mindre utestänger hjärt-lungsjuka från att erhålla sådana hjälpmedel. En av riksförbundet hösten 1969 företagen enkät hos kuratorerna vid landets lasarett, lungsjukhus och tuberkulosdispensärer bekräftar att så är förhållandet. Av ingångna svar framgår att endast 32 fall sökte kuratorshjälp för erhållande av hjälpmedel sedan reformen trädde i kraft, alltså på drygt ett år. I övervägande antalet fall har dessa hänvisats till läkare enligt stadgan. För sju av dessa fall har uppgetts att de fått önskat hjälpmedel, en har ännu efter ett halft år ej fått sin ansökan behandlad och övriga ärenden har ej följts upp. Man torde kunna anta att angivna fall som fått behövligt hjälpmedel har haft nära tillgång till läkare med ordinationsrätt och till rehabiliterings- eller långvårdsklinik.

För några av fallen har nämligen uppgivits att överläkaren på lasarettet samtidigt är överläkare för långvårdskliniken och i ytterligare några fall att långvårdsklinik finnes inom lasarettens område. Helt naturligt är det lättare för vederbörande att få erforderligt hjälpmedel om hon bor på plats där sådan klinik finns, men problem uppstår om man är bosatt långt därifrån och har stora reseavstånd och resekostnader — vilka senare ej ersättes. För hjälpmedelssökande boende utanför sådana centralorter torde möjligheterna att erhålla hjälpmedel vara hart när oöverstigliga. I kuratorsenkäten har också angetts att långa avstånd och procedurförandet verkar avskräckande på de hjälpsökande.

Man skulle ha anledning tro att antalet hjälpmedelssökande från sådana centralorter eller dess omedelbara omgivningar skulle ha varit avsevärt många fler. Att så inte är fallet torde få tillskrivas det förhållandet, att reformen ännu ej fått någon genomslagskraft och att information och upplysningar om densamma är obefintlig eller otillräcklig och därför ej når ut till konsumenterna. Man kan även konstatera bristfällig information till kuratorer och annat folk ute på fältet. Det är därför nödvändigt att informationen intensifieras både på konsumentensida och hos fältarbetarna.

Förutom föreskriften om att hjälpmedel för den dagliga livsföringen skall vara ordinerat av vissa läkare, föreskrives att *dessförrinnan* skall "en noggrann medicinsk och social prövning" ske. Arbetsterapeut och kurator bör anlitas vid bedömningen. I fråga om hushållsmaskiner t.ex. *skall utprovning helt ske i den handikappades hem* eller i träningslägenhet, så att säkerhet vinnes att *den handikappade själv kan använda maskinen.*

*

I vår skrivelse till Socialstyrelsen har vi bemött de argument man därifrån reser för försvar av ett system för testning och den handikappades anpassning till hjälpmedlet ifråga som får till följd att hjälpmedelsbehövande ställs utanför möjligheten att få statsbidrag till erforderligt hjälpmedel. Denna test har på sina håll gått så långt i sina krav på den handikappade hjärt- och lungsjuke husmodern, att det ej är tillräckligt att hon *själv* kan använda hushållsassistenten, diskmaskinen eller tvättmaskinen, hon måste *själv* även kunna diska diskmaskinen eller hushållsassistenten, hon måste *själv* kunna hänga och ta ner tvätten o.s.v. utan att behöva anlita hjälp av make eller annan anhörig när dessa kommer hem efter avslutat arbete. Ett avslag på denna grundval

Sommarferier i Norge och Danmark

Även till instundande sommar har vi tillfälle att förmedla inbjudningar från våra danska och norska broderförbund om gratis sommarvistelse enligt följande:

20 juni—4 juli för två personer vid Boserup Mindes rekreativshem i Glamsbjerg på Fyn, Danmark.

6 juli—20 juli för två personer på samma ställe.

8 juli—20 juli för två personer på Krokeide intill Bergen, Norge.

Enda kostnaden för ett par veckors härlig semestervistelse blir resekostnaderna tur och retur hemorten—Glamsbjerg/Krokeide.

Anmälan bör ske snarast till RHL, Box 3196, 103 63 STOCKHOLM.

Bokskogen invid BM:s rekreativshem inbjuder till härliga promenader. Massor av utflyktsmål finns i omgivningarna med bl a gamla intressanta bondgårdar, slott och herresäten.

kan näppeligen åsättas beteckningen människovård, då enda alternativet härtill blir att hon trots nedsatta kroppskrafter, starkt minskad hjärt- eller lungkapacitet och läkares ordination om yttersta försiktighet i rörelseschemat ändå liksom förut diskar, tvättar och sköter hemmet på det vanliga sättet, och därmed utsätter sig för stora risker till försämring och kapacitetsnedsättning. Härmed kan också andra krav ställas på samhället t.ex. i form av hemhjälp eller långvarig och dyrbar sjukvård.

I föreliggande PM rörande den lokala och regionala organisationen av hjälpverksamheten synes den i det föregående relaterade ordningen beträffande annat hjälpmedel för den dagliga livsföringen konserveras. Man finner det rationellt att hjälpmedelsorganen upprättas med rehabiliteringsklinikerna som bas, vilka skall svara för den frekventa hjälpmedelsservicen inom resp. landsting. Även fortsättningsvis föreslås gälla att den remitterande (behandlande) läkaren skall ha det medicinska ansvaret för sin patient. Detta läkares ansvar och ingående kännedom om patientens status och behovet av hjälpmedel blir dock obeaktat genom de i detta sammanhang rigorösa bestämmelser som råder. En remiss till länets rehabiliteringsklinik kan ofta innebära resor på 20—

30 mil och ta flera dagar i anspråk för vilket ingen ersättning utgår. Som ovan relaterats kan en test vid rehabiliteringskliniken göra resan förgäves, det behövliga hjälpmedlet kan ej fås p.g.a. att den sökande inte är tillräckligt "frisk och stark" att utföra det arbete som kommer efter och ligger utanför hjälpmedlets kompetensområde.

*

Ett flertal utredningar har påtalat det förhållandet "att behovet av olika vårdinsatser ökar med konsumentens stigande ålder. Detta gäller även behovet av hjälpmedel för kompensation av funktionsnedsättningar" framhålles å sid. 4 i PM-an. På samma sida framhålles vidare att "de åligganden, som nu tillkommit för primärkommunerna genom ändringen i socialhjälpslagen, och som innebär att socialnämnderna är skyldiga att skaffa sig kännedom om den enskildes behov av omvårdnad och verka för att detta blir tillgodosett ställer även mycket stora kvalitativa och kvantitativa krav på en effektiv hjälpmedelsförsörjning och miljöförbättrande verksamhet". Man framhåller här att åldringsvården är ett aktuellt område och att det i första hand måste bli en angelägen uppgift för hjälpmedelsorganet att ge information om hjälpmedel. Om social-

vårdsfolk, kuratorer o. a. i enlighet med § 6 skall få reella möjligheter att verkligen också avhjälpa hjälpmedelsbehoven måste detta kunna ske på ett smidigare och för olika kategorier anpassat system. För grupperna hjärt- och lungsjuka husmödrar, som ofta även tillhör de högre åldergrupperna, men som har funktionsnedsättningar inte enbart av åldersskäl, finns det därför dubbel anledning att tillse att uppdagade behov blir tillgodosedda. Med tanke på det fåtal hjärt- och lungsjuka som fått statsbidrag till önskat hjälpmedel och det större antal, som trots intygat behov av behandling lung- eller hjärtspecialist och kuratorsmedverkan vid ansökningsförfarandet ändå ställts utanför hjälpmedel, är vi oroade för att uppdagade och dokumenterade behov även i fortsättningen blir ohjälpta om ej bestämmelserna betr. ordinationsrätt och den handikappades prövning till resp. hjälpmedel ändras. Att det föreligger ett stort och oavhjälpbart behov av hjälpmedel för sjukdomsgrupperna hjärt- och lungsjuka framgår av det faktum att riksförbundet våren 1969 avsatte 10.000 kronor för tekniska hjälpmedel att utgå till sådana som p.g.a. gällande bestämmelser ej kunde få statsbidrag. Beloppet visade sig otillräckligt och totalt förbrukades 35.000 kr under år 1969.

Jönköpings län ger bidrag till ledighetsresor

"Efter framställning från centralorganisationen för hjärt- och lungsjuka i Jönköpings län beslöt styrelsen föreslå förvaltningsutskottet att lämna bidrag till permissionsresor till tbc-patienter från Jönköpings län, som vårdas vid Målilla sjukhus. Bidraget föreslås utgå för kostnad överstigande 25 kronor vid permissionsresa — billigaste färdssätt — en gång per månad. Handläggningen föreslås ske genom kuratorn vid Målilla sjukhus och meddel anvisas ur anslaget för utomlänsvård."

Förvaltningsutskottet har beslutat i enlighet härmed.

Ovanstående utgör utdrag ur protokoll från hälso- och sjukvårdsstyrelsens sammanträde i nov. 1969. Resultatet av CO:s aktion är glädjande och uppskattas säkerligen av dem som på grund av utvecklingen på tuberkulovårdens område tvingas till vård på utomlänssjukhus och därmed följande långa avstånd till familj och nära anhöriga.

Pristagare i bildkryss nr 1

1:a pris 25:— Barbro Jansson, Vråk-
vägen 27, 181 40 Lidingö

2:a pris 10:— Sune Granath, Björk-
stigen 8, 552 65 Jönköping

3:e pris 5:— Ingrid Nilsson, Holka
Pl, 1134, 310 51 Heberg

RHL-stipendier till kurser

Kurser i socialpolitik och organisationsarbete anordnas i sommar av våra nordiska grannförbund till vilka medlemmar från RHL inbjudes att deltaga. Kostnaderna under kurstiden för helinackordering svarar resp. förbund för. RHL har tacksamt noterat inbjudningar och ställer ett stipendium + resebidrag till förfogande för var och en av nedanstående kurser:

Krokeide, Norge 28 juni—5 juli.

Libelits, Finland 3 aug.—8 aug.

Gratangen, Norge 17 aug.—23 aug.

Glamsbjerg, Danmark 12 sept.—13 sept. alt. 19 sept.—20 sept.

Deltagare till kursen i Gratangen utanför Narvik utses bland inkomna ansökningar från Norrbottens och Västerbottens län.

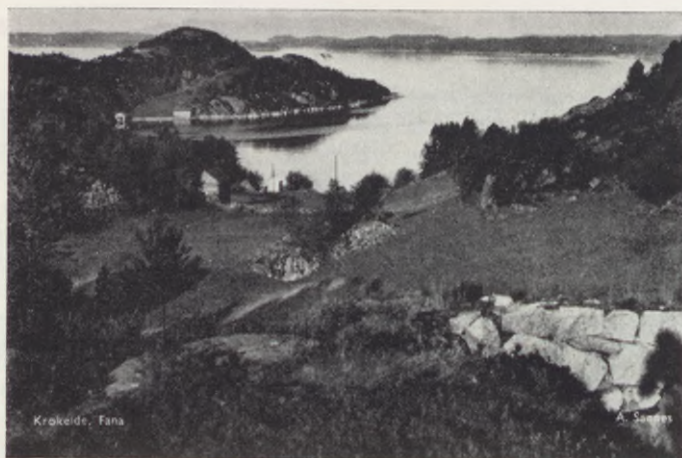
Medlemmar som är intresserade delta i någon av nämnda kurser torde anmäla detta hos sin lokalförening, som har ansökningsblanketter och uppgifter om stipendier m.m.

Libelits yrkesskola i närheten av Joensuu stad i Karelen inte långt från ryska gränsen. Livliga marknader och starka inslag av zigenarliv. Intressanta är också de rysk-ortodoxa kyrkorna och kyrkogårdarna. I omgivningarna finns många sevärda platser, kraftverk och vattenfall m.m.

40.000 KRONOR

till fritidsbidrag vid konvalescentvård för 1970 har beviljats av Svenska Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar att förvaltas av Riksförbundet.

Krokeide yrkesskola ligger vid en vik av Atlantkusten som erbjuder goda möjligheter till bad, fiske och båtturer. Staden Bergen ligger nära och är en mycket vacker och sevärd plats med kulturella minnesmärken, akvarium och lin- och bergbanor upp till häpnadsväckande utsikter över staden och atlantkusten.

Rörtekniska Byrån AB

T. Ericson, V. Roxman, A. Thingwall

Nordenflychtsvägen 70

112 51 STOCKHOLM

Tel. Växel 54 19 45

Konsulterande ingenjörfirma för
värme-, ventilations- och sanitetstekniska
anläggningar

LINDARNA-FALUN

Postbox 405, 791 03 Falun 3

LOTTERIER - TOMBOLOR
BINGOVINSTER - FESTSERVICE
SPORTPRISER

RING 023/33050

Beställ våra nya kataloger

Märket för konsumenter i förening

**Det är kunderna som äger Konsum —
en och en halv miljon hushåll.**

**Det kan bli lite tungrott ibland
med så många ägare.**

**Å andra sidan har det personliga
godtycket inte stora möjligheter
att göra sig gällande.**

FÄRG-TV

RHL-lotteriet
har **2** förnämliga
FÄRG-TV och
6 st. svart-vit med
TV 2-programmet
som toppvinster

**Inga väntans
tider!**

•
Dragning verkställd före
lottförsäljningens början

•
**Ni ser genast om
lotten ger vinst!**

Dessutom

Personbil Volkswagen 1600 TLE

Kompl. stereoanläggningar

*Transistormottagare • Linnevaror,
hushållsartiklar m. m.*

5.620 värdefulla vinster

RIKSFÖRBUNDETS FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA RIKSLOTTERI 1970

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas mot postförskott
+ porto eller

..... st. lotter à 2:— att sändas varje månad
fr. o. m maj t. o. m. sept. 1970 mot postförskott +
porto.

Dragningslista medföljer gratis.

Namn:

Adress:

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekvy. Status 4/70

Frankeras
med
55-öres
frimärke

RHL-lotteriet

Box 3196

10363 Stockholm

LOTTPRIS 2 KRONOR
REKVIKERA NU

**Sammanlagd vinstsumma
över 200.000:—**

Vid rekvisition av minst 10 lotter i samma
sändning — portofritt.

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!